

Judaism and Contemporary Bioethics at the End of Life: Facts and Myths

Judah Goldberg
Congregation Birkat Shmuel
May 2, 2010

1. כתובות קד ע"א

הוא יומא דנח נפשיה דרבי, גזרו רבנן תעניתא ובעו רחמי, ואמרי: כל מאן דאמר נח נפשיה דר', ידקר בחרב. סליקא אמתיה דרבי לאיגרא, אמרה: עליוני' מבקשין את רבי והתחתוני' מבקשין את רבי, יהי רצון שיכופו תחתונים את העליונים. כיון דחזאי כמה זימני דעייל לבית הכסא, וחלץ תפילין ומנח להו וקמצטער, אמרה: יהי רצון שיכופו עליונים את התחתונים. ולא הוו שתקי רבנן מלמיבעי רחמי, שקלה כוזא שדייא מאיגרא [לארעא], אישתיקו מרחמי ונח נפשיה דרבי.

2. ר"ן מסכת נדרים מ' ע"א

נראה בעיני דה"ק פעמים שצריך לבקש רחמים על החולה שימות כגון שמצטער החולה בחליו הרבה ואי אפשר לו שיחיה כדאמרינן בפרק הנושא וכו'.

3. שו"ת אגרות משה חושן משפט חלק ב סימן עד אות ב'

אבל באופן שיש לו יסורין ואין ידוע רפואה אף לא להקל מהיסורין שעל כעין זה ניחא להו לאינשי יותר אף למות מלחיות חיי יסורין כאלו, כדאיתא בגמ' בכתובות ל"ג ע"ב דדלמא מלקות חמור, אפשר כדמסתבר לכאורה שאין מחוייבין לרפאות חולה כזה כשאינו רוצה בעניני רפואה כאלו שמאריכין חיינו בחיי יסורין כאלו, ואף בסתמא כשלא שייך לידע דעת החולה יש לתלות שאין החולה רוצה וליכא החיוב לרפאותו, אבל ברובא דרובא הא יש להחולה קרובים ואף אב ואם ואחים וכדומה העוסקים ברפואת החולה שעליהם יותר מוטל גם בדינא.

4. קריינא דאגרתא מכתב קצ

בעיקר היסוד דכל מה שאפשר להאריך חיי החולה [אפילו אינו אלא לחיי שעה] צריכים לעשות, אמת שגם אני שמעתי בילדותי מימרא כזו, ולא ידעתי אם זהו מבר סמכא הוא, אבל בעיני דבר זה צריך עיון גדול, דביו"ד סי' שלט מבואר, דמותר להסיר דבר המונע פטירת החולה [כשע"ז המונע יסוריו רבים]

5. רמ"א שו"ע י"ד שלט

וכן אסור לגרום למת שימות מהרה . . . אבל אם יש שם דבר שגורם עכוב יציאת הנפש, כגון שיש סמוך לאותו בית קול דופק כגון חוטב עצים או שיש מלח על לשונו ואלו מעכבים יציאת הנפש, מותר להסירו משם, דאין בזה מעשה כלל, אלא שמסיר המונע.

6. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק

ב סימן קעד

דמסתבר דזהו הטעם שמותר להסיר דבר המעכב יציאת הנפש כשאין בזה מעשה כדאיתא ברמ"א י"ד/ד סימן של"ט סוף סעיף א' שהוא משום היסורים . . . וסתם עכוב יציאת הנפש בגוסס הוא ביסורים.

7. הרב זלמן נחמיה גולדברג, "הפסקת הנשמה מלאכותית

בחולה אנוש כדי להציל חולה אחר שסיכוייו טובים", עמק

הלכה (כרך א', תשמ"ו), עמ' 72.

ולכן נראה שדין הצלה לא נאמר אלא במקום שנהנה הניצול בהארכת ימיו וטוב לו שיאריכו ימיו בזה יש דין הצלה וגם מחללינן השבת על זה אבל במקום שטוב מותו מחיינו מחמת יסורים או שאין לו שום תועלת בחיים שאין לו דעת כלל בזה אין דין הצלה.

8. Rav Mordechai Halperin, "Approaching Death: Synopsis of the Responsa [of Rav Zalman Nechemia Goldberg]," 1996 (<http://www.medethics.org.il/articles/FIC/63.asp>)

The Difference between the Duty to Extend Life and Permission to Remove an Impediment to Death

Permission to remove anything that impedes death appears to contradict the duty to extend the life even of one who is dying. Three different approaches have been adopted in explaining this apparent contradiction.

(a) The first approach considers whether or not the patient gains in any way from the extension of his life. If there is any useful purpose in extending his life, for example if he is conscious and able to think and maintain contact with those around him by speech or even by signal, there is a duty to extend his last hours even if he is dying and suffering. On the other hand, if the patient gains nothing by a short extension of his suffering and his death is preferable to his life, there is no duty to extend his last hours. There is therefore no duty to extend the life of a terminal patient who is in the state of a "vegetable" or who is unconscious such that the extension of his life serves no purpose whatsoever.

(b) The second approach makes a distinction between saving a life by natural means, including the supply of basic necessities such as oxygen, liquids, food and medicine, and the interruption of external impediments to death without withholding basic necessities.

(c) The third approach distinguishes between normal treatment and special treatment. Normal treatment may not be stopped even if it involves breach of the laws of the Sabbath, but there is no obligation to provide special, unusual treatment. It is therefore essential to continue the supply of oxygen, liquids, food and normal medicines, but there is no obligation to operate on a dying patient or to apply resuscitation after his heart has stopped beating. In this approach there are types of treatment that may be considered normal for one patient but special for another. For example, for one who is undergoing dialysis, such treatment is normal and must be continued to the very end. On the other hand one who is suffering from cancer which in the last days of his life spreads to his kidneys need not be treated with dialysis which can at best extend his last days a little since such treatment is regarded for him as special.

The Halachic Decision

If the conditions permitting non-treatment according to all three approaches apply, the treatment need not be given. Even when the third approach alone applies, non-treatment might be permissible since there are leading rabbis who have permitted this.

9. פרופ' אברהם שטינברג, "הבסיס ההלכתי להצעת 'חוק החולה הנוטה למות', 'רפואה והלכה: הלכה למעשה', עמ' 476-488 (2006), הערה 48.

בדידי הווי עובדא, בעת שאאמו"ר זצ"ל היה בשלבי מחלתו הסופניים, כשהוא מונשם עקב אי-ספיקה נשימתית, מקבל דיאליזה בגלל אי-ספיקת כליות חריפה ומלאה, מדמם בגלל DIC, ובחוסר הכרה מוחלט, והוא קיבל עירוי של nor-epinephrine ששמר על לחץ-דמו – ופסק לי הרב ש. ז. אויערבאך זצ"ל שאין להפסיק את העירוי כל עוד יש נוזל בשקית- העירוי, אך כשהחומר בשקית יגמר – אין לחדש עוד את העירוי. ואמנם לאחר שנגמר החומר בעירוי – החזיר אאמו"ר זצ"ל את נשמתו הזכה והטהורה לבוראו לאחר כ-15 דקות.

10. שו"ת אגרות משה חושן משפט חלק ב סימן עג אות ה'

וצריכין הרופאים להתיישב בזה הרבה כשנזדמן חולה שאינו רוצה בהרפואה שעושין לו אם לכפותו כשהוא גדול שקרוב שלא תהא לתועלת כל כך, ולעשות בזה לשם שמים. ובאם יש בהרפואה עצמה איזו סכנה אבל הרופאים נוהגין ליתן רפואה זו להחולה שיש לו מחלה מסוכנת שמדת סכנה של הרפואה פחותה הרבה מסכנת המחלה אין ליתן בעל כרחיה בכל אופן.